

ПРОСТОРОВО-ТЕРИТОРІАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗМІЩЕННЯ ПРИРОДНИХ ТА ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИХ ОБ'ЄКТІВ ВЗДОВЖ ОСНОВНИХ ЕЛЕМЕНТІВ ТРАНСПОРТНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ВОЛИНИ

*К. геогр. н. Карпюк З. К.,
Качаровський Р. Є.,
Антипюк О. В.,
Колошко Л. К.*

*Україна, Луцьк, Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки*

Abstract. *Volyn Region historic-cultural heritage, territorial peculiarities of displacement the most available sites, aiming raising recreation and tourism complexes potential development have been presented in the piece.*

Attractive recreation sites for home and foreign customer have been classified and identified. New opportunities have been determined for spreading the list mentioned, via involving them as the most attractive, but nevertheless require advertising of their tourism opportunities. Effective recreation facilities application will serve the attractiveness of the Region and the State in whole.

Keywords: *natural recreation sites, historic-cultural sites, transporting availability, recreation, tourism, tourism potential.*

Значення людського чинника у сучасному господарстві постійно зростає. Рівень прибутку залежить не лише від організації виробництва, постійного впровадження новачій і швидких змін технологій, але й значною мірою від високої кваліфікації і психофізичного стану працівників. У цих умовах постійно зростає їхній рівень рекреаційних потреб [4].

На Волині сформувалося сприятливе для рекреаційного використання поєднання суспільно-географічних умов і ресурсів. Сукупність наявних природних, соціально-економічних і культурно-історичних передумов формують її значний рекреаційний потенціал.

Природні ресурси: м'які кліматичні умови, поверхневі води, рослинний і тваринний світ, мальовничі ландшафти – мають сприятливі для рекреаційної діяльності якісні та кількісні параметри. Природно-заповідні території та об'єкти при відповідній необтяжливій для природного середовища організації рекреаційного функціонування потенційно дуже привабливі для відновлення медико-біологічного стану відпочиваючих, а, відповідно, зниження та профілактики захворювань органів дихання, нервової системи, серця та ін.

На Волині станом на 01.01.2013 р., за даними Управління екології та природних ресурсів Волинської обласної державної адміністрації, знаходиться 384 природоохоронних об'єкти, з яких 26 мають загальнодержавне значення, 358 – місцеве. Ці осередки збереження типового для регіону та рідкісного видового різноманіття флори і фауни області складають 10,9 % загальної площі області (фактична площа – 219 664,9 га). Тому перспектива краю – у розвитку екологічного та агротуризму, що дасть змогу вирішити багато наболілих проблем сільських мешканців Волині, покращити благоустрій сіл, місцевих доріг, сприятиме відродженню фольклорно-етнографічного спадку регіону.

Одна із важливих складових культурної спадщини – пам'ятки архітектури. На Волині на обліку в Управлінні культури та туризму станом на 01.01.2013 р. перебуває 190 пам'яток археології та 505 пам'яток містобудування та архітектури. Серед них споруди різних архітектурних стилів: давньоруського (наприклад, Святогірський монастир у с. Зимне, Успенський собор у м. Володимирі-Волинському), готики (Георгіївська церква у м. Любомлі, Василівська церква у м. Володимирі-Волинському), ренесансу (Костел Святої Трійці у с. Затурці, синагога у м. Луцьку), бароко (Костел Святої Анни у м. Ковелі, Свято-Троїцький собор, Покровська церква у м. Луцьку, костел у с. Старий Чорторійськ), псевдоруського (Воскресенська і Михайлівська церкви в м. Ковелі, Миколаївська церква у с. Волошки),

історизму (костели у м. Ківерці і смт Маневичі), класицизму (Воскресенська церква у м. Горохів) та типів: архаїчного (Дмитрівська церква у с. Гірники та церква Різдва Богородиці у смт Ратне), волинського (Успенська церква у с. Оконськ, Борисоглібська церква у с. Шклин), хатнього (церква Іоанна Богослова у с. Заброди). Архітектурні традиції Волині змінювалися під впливом власних удосконалених технологій та запозичень найціннішого від сусідів. Але більшість пам'яток краю – з ознаками бароко та волинського типу [1].

Значні потенційні можливості має розвиток релігійного туризму, який, крім пізнавального, красназвочного значення, має ще й виховне, місіонерське. Паломники, туристи у монастирях, церквах, костелах потрапляють у своєрідний замкнутий світ спокою, молитви, духовності [4]. Потужні духовні центри Волинського краю – монастирі обласного центру, Зимненський Святогірський, Мильцівський Свято-Миколаївський, Низкиницький Успенський, Жидичинський Свято-Миколаївський.

Сьогодні відроджується Свято-Миколаївський чоловічий монастир у с. Жидичин – потужний осередок духовності Волинського краю. У XVII ст. цей храм за своїми статками й значенням для Київської митрополії вважався другим після Києво-Печерської лаври. Жидичин – одне із найдревніших поселень у регіоні. Перша писемна згадка про нього зустрічається в Іпатіївському літописі під 1227 р. [3] Приблизно з того часу відомий і монастир. Ця чернеча обитель була найбагатшою з усіх тодішніх волинських монастирів. Однією із її найбільших святинь була Чудотворна ікона Святого Миколая, перед якою, як свідчить Іпатіївський літопис, прихилив коліна князь Данило Галицький. На тепер в Жидичинському монастирі діє бібліотека, недільна школа, культурологічна світлиця, молодіжне братство, просвітницько-видавничий центр святого преподобного Миколи Святоші. Щороку у відродженому духовному центрі краю відбуваються наукові Миколаївські читання.

Музеї Волині – це визнані науково-культурні осередки, які дбайливо зберігають і популяризують пам'ятки минулого. В області їх нараховується 28 та два державні історико-культурні заповідники – Луцький та «Стародавній Володимир» [1].

Істотним соціально-економічним чинником розвитку рекреаційних ресурсів області є відповідна транспортна інфраструктура. Важливим показником і для окремих туристів, які самостійно планують свій маршрут подорожі, і для туристських комерційних організацій є пішохідна та автомобільна транспортна доступність об'єктів туристсько-рекреаційного зацікавлення [5].

В області функціонує розгалужена мережа автомобільних доріг. За даними Служби автомобільних доріг їх загальна протяжність складає 6195,3 км, зокрема державного значення 1824,3 км (в т. ч. з твердим покриттям 1820,6 км або 99,8 %), а місцевого значення – 4371,0 км (в т. ч. з твердим покриттям 3944,2 км або 90,2 %).

Протяжність доріг міжнародного значення 321,3 км (М-07: Київ–*Ковель**–Ягодин (протяжність у межах області 155,2 км); М-19: *Доманове–Ковель*–Чернівці–Тереблече (166,1 км); національного – 189,9 км (Н-17: Львів–Радехів–*Луцьк* (60,7 км), Н-22: *Устилуз–Луцьк*–Рівне (129,2 км); регіонального – 241,7 км (Р-14: *Луцьк–Ківерці–Маневичі–Любешів–Дольськ* (154,4 км); Р-15: *Ковель–Володимир–Волинський*–Червоноград–Жовква (87,3 км). Дороги місцевого значення – це обласні (2092,4 км) та районні (2278,6 км) автошляхи з твердим покриттям відповідно 1971,5 і 1972,7 км або 94,2 і 86,6 %.

Протяжність залізничних колій області, за даними Державного територіально-галузевого об'єднання «Львівська залізниця», станом на 01.09.2015 р. складає 453,1 км, із них електрифікованих – 157,6 км.

Основні рекреаційні потоки тяжіють до автотрас міжнародного, державного і регіонального значення, тому доцільно насамперед проаналізувати рекреаційні можливості територій, суміжних з ними. Користуючись таким принципом, були розглянуті потенційно привабливі найдоступніші туристські об'єкти області, розташовані навколо основних трас Волині (рис. 1, табл. 1).

Вказані рекреаційні об'єкти є важливими для популяризації пізнавального, красназвочного, історико-культурного, екологічного, релігійного туризму в регіоні. Важливо віднайти можливості ефективнішого їх використання та розширення списку потенційно привабливих туристських об'єктів шляхом їх реставрації, капітального ремонту при необхідності, забезпечення відповідною інфраструктурою та широким інформаційним супроводом.

* Примітка. Виділені населені пункти розміщені у межах Волинської області.

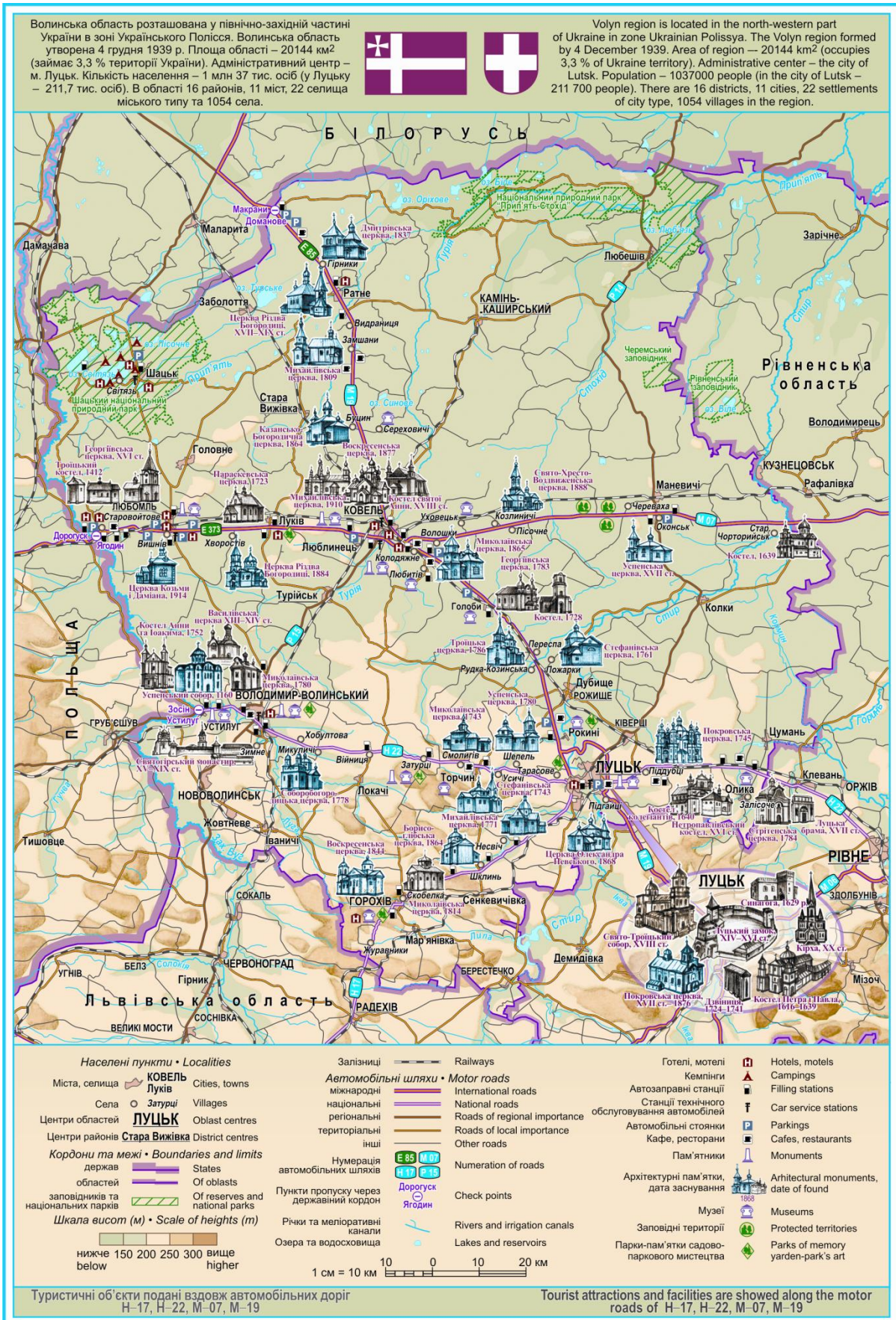

Рис. 1. Туристські об'єкти вздовж головних доріг Волинської області [2]

Таблиця 1. Туристські об'єкти вздовж головних автошляхів Волинської області

Назва населеного пункту	Археологічні та архітектурні пам'ятки	Музеї і пам'ятки монументально-мистецтва	Території та об'єкти природно-заповідного фонду (площа, дата створення)
1	2	3	4
Міжнародна автотраса М-07 (Київ-Ковель-Ягодин (на Люблін))			
с. Старий Чорторийськ	Костел (мур.), 1639 р.		Загальнозоологічний заказник «Чорторийський» (188,0 га), 1991 р.
	Городище «Замок», XI–XIII ст.		Ботанічна пам'ятка природи «Чорторийський ялинник» (5,90 га), 1998 р.
с. Оконськ	Успенська церква (дер.), XVII ст.		Гідрологічна пам'ятка природи «Оконські джерела» (0,53 га), 1972 р.
			Ботанічна пам'ятка природи «Оконський ялинник» (2,60 га), 1998 р.
с. Череваха			Ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Джерела» (90,0 га), 1994 р.
			Ботанічний заказник «Софіянівський» (19,0 га), 1980 р.
			Ботанічний заказник «Череваський» (4,30 га), 1980 р.
с. Пісочне	Михайлівська церква (дер.), 1866 р.	Пам'ятник землякам, 1974 р.	
с. Козлиничі	Хресто-Воздвиженська церква (дер.), 1888 р.		
с. Волошки	Миколаївська церква (дер.), 1865 р.		Ландшафтний заказник «Волошки» (1255,0 га), 1993 р.
			Ботанічна пам'ятка природи «Дуби велетні звичайні» (0,02 га), 2000 р.
м. Ковель	Михайлівська церква (мур.), 1910 р.	Історичний музей, 1989 р.	
	Воскресенська церква (мур.), 1877 р.	Пам'ятник Богдану Хмельницькому, 1954 р.	
	Костел святої Анни, XVIII ст.		
	Синагога (мур.), друга пол. XIX ст.		
смт Луків	Залізничний вокзал (мур.), 1897 р.		
	Параскевська церква (мур.), 1723 р.		Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва «Здоров'я» (13,6 га), 1996 р.
с. Вишнів	Костел Анни (мур.), XVI ст.		
	Церква Козьми і Даміана (дер.), 1914 р.		Ботанічний заказник «Любомльський» (8,20 га), 1985 р.

Продовження таблиці 1

1	2	3	4
м. Любомль	Троїцький костел (мур.), 1412 р.	Краєзнавчий музей, 1973 р.	
	Георгіївська церква (мур.), XVI ст.		
	Церква Різдва Богородиці (дер.), 1884 р.		
	Городище «Замчище», XI–XII ст.		
Міжнародна автотраса М–19 (Доманове–Ковель–Чернівці–Тереблече (на Бухарест))			
с. Гірники	Дмитрівська церква (дер.), 1837 р.		Гідрологічний заказник «Озеро Радожичі» (109,70 га), 1996 р.
смт Ратне	Церква Різдва Богородиці (дер.), XVII–XIX ст.		
	Городище «Замок», X–XIII ст.		
с. Замшани	Михайлівська церква (дер.), 1809 р.	Пам'ятник землякам, 1967 р.	
с. Буцин	Казансько-Богородична церква (дер.), 1864 р.		
с. Секунь	Михайлівська церква (дер.), 1868 р.		Ботанічний заказник «Мизівська дача» (14,0 га), 1991 р.
	Іовленська церква (дер.), 1588–1894 рр.		
с. Колодяжне	Садиба Лесі Українки, 1949 р.	Колодяженський літературно-меморіальний музей Лесі Українки, 1949 р.	
смт Голоби	Георгіївська церква (мур.), 1783 р.		
	Костел (мур.), 1728 р.		
с. Рудка - Козинська	Троїцька церква (дер.), 1786 р.		
с. Пожарки	Стефанівська церква (дер.), 1761 р.		
с. Рокині		Музей історії сільського господарства Волині–скансен, 1979 р.	Орнітологічний заказник «Рокинівський» (90,0 га), 2003 р.
			Гідрологічний заказник «Краєвид» (8,0 га), 2000 р.
			Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва «Байрак» (13,0 га), 1996 р.

Продовження таблиці 1

1	2	3	4
м. Луцьк	Луцький замок, XIV–XVI ст.	Волинський краєзнавчий музей, 1929 р.	Ботанічний сад «Волинь» (10,0 га), 1975 р.
	Свято-Троїцький собор (мур.), XVIII ст.	Луцький державний історико-культурний заповідник «Старий Луцьк», 1985 р.	Ботанічна пам'ятка природи «Меморіал» (5,0 га), 1993 р.
	Костел Петра і Павла (мур.), 1616–1639 рр.	Музей волинської ікони, 1993 р.	Ботанічна пам'ятка природи «Дубовий гай» (1,0 га), 1993 р.
	Синагога (мур.), 1629 р.	Художній музей, 1973 р.	Ботанічна пам'ятка природи «Лесин ясен» (0,01 га), 1972 р.
	Церква Іоанна Богослова (мур.), XII ст.	Волинський регіональний музей українського війська та військової техніки, 1999 р.	Ботанічна пам'ятка природи «Платан західний» (0,01 га), 1976 р.
	Покровська церква (мур.), XVII ст.–1876 р.	Музей історії органів внутрішніх справ Волині, 1981 р.	Ботанічна пам'ятка природи «Дуб плакучої форми» (0,01 га), 1976 р.
	Церква Воздвиження Чесного Хреста (мур.), 1634–1637 рр.	Музей історії Луцького братства, 2011 р.	Гідрологічна пам'ятка природи «Теремнівські ставки» (5,91 га), 1993 р.
	Капітул, колегіум XVI–XVIII ст.	Музей дзвонів, 1985 р.	
	Кірха (мур.), XX ст.	Музей книги, 2005 р.	
	Монастир бригіток (мур.), 1624 р.	Музей жертв тоталітарних режимів, 2013 р.	
	Монастир домініканців (мур.), поч. XVIII ст.	Аптека-музей, 1845 р.	
	Монастир єзуїтів (мур.), 1616–XVIII ст.	Музей Лесі Українки СНУ ім.Лесі України, 1985 р.	
	Монастир тринітаріїв (мур.), 1718–1729 рр.	Меморіальний комплекс «Вічної Слави», 1977	
Монастир бернардинців (мур.), 1720–поч. XXст.			
с. Підгайці	Церква Олександра Невського (дер.), 1868 р.		
Національна автотраса Н–17 (Львів–Радехів–Луцьк)			
с. Журавники	Аннозачатіївська церква (мур.), 1902 р.		Гідрологічний заказник «Гнила липа» (1644,0 га), 1993 р.
	Городище, XIV–XVII ст.		
м. Горохів	Вознесенська церква (мур.), 1844 р.	Народний історичний музей, 1967 р.	Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва «Горохівський» (12,0 га), 1972 р.
с. Скобелка	Миколаївська церква (мур.), 1814 р.		
с. Шклинь	Борисоглібська церква (дер.), 1864 р.		
с. Несвіч	Михайлівська церква (дер.), 1771 р.		Орнітологічний заказник «Лобаниха» (232,0 га), 2003 р.
			Орнітологічний заказник «Чаруків» (375,0 га), 1992 р.

Продовження таблиці 1

1	2	3	4
Національна автотраса Н-22 (Устилуз–Луцьк–Рівне)			
м. Устилуз	Городище, IX–XII ст.	Музей Ігоря Стравінського, 2013 р.	Гідрологічний заказник «Луга» (2039,1 га), 2000 р.
с. Зимне	Святогірський монастир (мур.), XV–XIX ст.		Гідрологічний заказник «Луга» (2039,1 га), 2000 р.
	Млин, XIX ст.		Лісовий заказник «Липовий гай» (24,8 га), 1994 р.
	Печі для обпалювання цегли, XIV–XV ст.		
	Курган, XIII ст.		
	Городище, VI–VII ст.		
с. Микуличі	Соборобородицька церква (дер.), 1778 р.		Лісовий заказник «Микуличі» (23,1 га), 1997 р.
	Троїцька церква (мур.), 1880 р.		
с. Затурці	Костел Святої Трійці (мур.), 1642 р.	Затурцівський меморіальний музей В. Липинського, 2011 р.	Гідрологічна пам'ятка природи «Затурцівські джерела» (0,2 га), 1977 р.
	Городище, IX–XII ст.		Гідрологічна пам'ятка природи «Витік р.Турії» (0,2 га), 1977 р.
			Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва «Садиба Липинського» (3,0 га), 1994 р.
с. Смолигів	Миколаївська церква (дер.), 1743 р.		
смт Торчин	Городище, XI–XIII ст.	Народний історичний музей імені Григорія Гуртового, 1957 р.	
с. Шепель	Успенська церква (дер.), 1780 р.		Загальнозоологічний заказник «Шепель» (232,35 га), 1992 р.
с. Піддубці	Покровська церква (мур.), 1745 р.		
смт Олика	Замок Радзивілла (мур.), 1564 р.		Заповідне урочище «Божетарня і культура» (329,0 га), 1992 р.
	Костел колегіантів (мур.), 1640 р.		
	Петропавлівський костел (мур.), XVI ст.		
с. Залісочче	Стрітенська церква, 1784 р.		
	Луцька брама, XVII ст.		
Регіональна автотраса Р-14 (Луцьк–Ківерці–Маневичі–Любешів–Дольськ)			
с. Жидичин	Свято-Миколаївський монастир, 1703–XIX ст.		
	Миколаївська церква (мур.), 1723 р.		
	Будинок митрополита (мур.), 1723 р.		
м. Ківерці	Костел (мур.), 1930 р.		Ківецівський національний природний парк «Цуманська пуца» (33475,34 га), 2010 р.
			Заповідне урочище «Ківецівське» (75,3 га), 1997 р.
смт Колки	Хрестовоздвиженська церква (мур.), 1825 р.		Ландшафтний заказник «Градівський» (860,6 га), 2000 р.
	Городище, урочище «Романів», XI ст.		

Продовження таблиці 1

1	2	3	4
смт Маневичі	Костел (мур.), 1920 р.	Краєзнавчий музей, 1967 р.	Лісовий заказник «Дубина» (70,1 га), 1991 р.
	Залізничний вокзал (мур.), 1904 р.		Лісовий заказник «Маневицький» (16,0 га), 1986 р.
с. Карасин	Михайлівська церква (дер.), 1691 р.		Лісовий заказник «Карасинський» (9,40 га), 1986 р.
	Вітряний млин (дер.), 1920 р.		Ботанічна пам'ятка природи «Болітце» (2,91 га), 2005 р.
смт Любешів	Келії монастиря піарів (мур.), 1684 р.		Національний природний парк «Прип'ять–Стохід» (39315,5 га), 2007 р.
	В'їзна брама садиби (мур.), XVIII ст.		Ботанічна пам'ятка природи «Сосна веймутова» (0,5 га), 1998 р.
	Костел і келії монастиря капуцинів (мур.), XVIII ст.		Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва «Любешівський» (12,0 га), 1972 р.
с. Дольськ		Пам'ятник землякам, 1972 р.	Лісовий заказник «Дольський» (73,6 га), 2003 р.
Регіональна автотраса Р-15 (Ковель–Володимир-Волинський–Червоноград–Жовква)			
с. Соловичі		Пам'ятник землякам, 1965 р.	Загально зоологічний заказник «Соловичівський» (1326,0 га), 1992 р.
м. Володимир-Волинський	Успенський собор (мур.), 1156–1160 рр.	Історичний музей, 1887 р.	Ландшафтний заказник «Мочиська» (127,0 га), 1993 р.
	Василівська церква (мур.), XIII–XIV ст.	Державний історико-культурний заповідник «Стародавній Володимир», 2001 р.	Гідрологічний заказник «Луга» (2039,10 га), 2000 р.
	Миколаївська церква (мур.), 1780 р.	Пам'ятник А. Ю. Кримському, 1991 р.	Ботанічна пам'ятка природи «Дуб велетень» (0,01 га), 1975 р.
	Костел Анни і Іоакима (мур.), 1752 р.	Меморіальний комплекс жертвам фашизму, 1967 р.	Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва «Слов'янський» (27,53 га), 1997 р.
	Стара катедра, (мур.), X ст.		
	Домініканський монастир (мур.), 1789 р.		
	Георгіївська церква (мур.), 1900 р.		
	Кірха (мур.), XIX ст.		
	Костел послання Апостолів (мур.), 1766 р.		
	Замочок єпископський, після 1655 р.		
	Оборонні вали, XI–XII ст.		
Городище «Вали», IX–XIII ст.			

Продовження таблиці 1

1	2	3	4
м. Нововолинськ		Народний історичний музей, 1998 р.	
		Пам'ятник на честь прикордонників, 1982 р.	
с. Литовеж	Введенська церква (дер.), 1791 р.		
	Городище, IX–XIII ст.		

Примітка. Скорочення, вжиті у таблиці: «мур.» – мурована, «дер.» – дерев'яна.

ЛІТЕРАТУРА

1. Атлас історії культури Волинської області / відп. ред. Ф. В. Зузук. – Луцьк : Ред.-вид. від. «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. – 112 с.
2. Волинь туристам : [карта до Євро-2012] : авт. колектив : Ф. В. Зузук, З. К. Карпюк, О. В. Антипок, О. Л. Димшиць, Л. К. Колошко, Р. С. Качаровський ; Лабораторія краєзнавчих атласів Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – Луцьк : Ред.-вид. від. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2012. – 1 к. (2арк.).
3. Літопис руський / Пер. з давньорус. Л. Є. Махновця; відп. ред. О. В. Мишач. – К. : Дніпро, 1989. – 591 с.
4. Масляк П. О. Рекреаційна географія : навч. посіб. / П. О. Масляк. – К. : Знання, 2008. – 343 с.
5. Мельнійчук М. М. Автомобільна транспортна доступність основних рекреаційних населених пунктів північно-західного регіону України / М. М. Мельнійчук, С. І. Ковальчук // Природа Західного Полісся та прилеглих територій : зб. наук. пр. / за заг. ред. Ф. В. Зузука. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. – № 9. – С. 106–119.